

UCHWAŁA NR XLVI/1413/18

RADY MIASTA GDYNI

z dnia 26 września 2018 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu przeciwdziałania cyberprzemocy i infohizmowi na lata 2018-2020”.

Na podstawie art. 18 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 6 i 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2018 r. poz. 994, 1000, 1349, 1432), art. 17 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 110 ust. 10 ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508, 1693) oraz art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 2203; Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290)

Rada Miasta uchwała, co następuje:

- § 1. Przyjmuje się do realizacji „Gminny program przeciwdziałania cyberprzemocy i infohizmowi na lata 2018-2020” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.
- § 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Gdyni.
- § 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.
- § 4. Traci moc uchwała nr XIII/242/15 Rady Miasta Gdyni z dnia 28 października 2015r.

Przewodnicząca Rady Miasta Gdyni:
J. Zielińska

Załącznik do uchwały Nr XLVI/1413/18
Rady Miasta Gdyni
z dnia 26 września 2018 r.

GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA CYBERPRZEMOCY I INFOHOLIZMOWI

na lata 2018-2020

Gdynia 2018

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Wyniki ewaluacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy na lata 2015 - 2018.....	4
Pojęcie i uwarunkowania zjawiska cyberprzemocy.....	10
Pojęcie i uwarunkowania zjawiska infoholizmu.....	12
Diagnoza zjawiska cyberprzemocy i infoholizmu na terenie Gdyni.....	14
Założenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy i Infoholizmowi na lata 2018- 2020.....	20
Podsumowanie.....	25

Wprowadzenie

W roku 2015 Gdynia, jako pierwsze miasto w Polsce przyjęła Gminny Program Przeciwdziałania Cyberprzemocy (GPPC) na lata 2015-2018. Celem programu było podjęcie szeroko zakrojonych działań ukierunkowanych na wdrożenie skutecznych rozwiązań w walce z cyberprzemocą. Podjęte w ramach gdyńskiego programu działania pozwoliły nie tylko zwrócić uwagę na istotę problemu cyberprzemocy, ale przede wszystkim przyczyniły się do podjęcia konkretnych kroków w zakresie jej zwalczania, zwłaszcza w środowisku dzieci i młodzieży szkolnej.

Podsumowanie realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy na lata 2015-2018 zaprezentowano w kolejnej części niniejszego opracowania. Wnioski z przeprowadzonej ewaluacji programu potwierdzają ogromną potrzebę i zasadność podjętych przez gminę działań. Cyberprzemoc, z uwagi na niezwykle dynamiczny rozwój technologii informacyjnych, jest problemem aktualnym i wymagającym kompleksowych działań. Problem cyberprzemocy został też w końcu zauważony przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, które jako jeden z podstawowych kierunków realizacji polityki oświatowej państwa w roku szkolnym 2017/2018, wskazało „bezpieczeństwo w internecie” oraz „odpowiedzialne korzystanie z mediów społecznościowych”.

Gmina Miasta Gdyni w następnych latach będzie kontynuowała walkę z cyberprzemocą. Kolejny program zostanie rozszerzony o działania związane z infoholizmem rozumianym jako niekontrolowane przebywanie w cyberprzestrzeni. Nowy program będzie realizowany w nieco krótszej perspektywie czasowej. Z jednej strony jest to podyktowane ogromną dynamiką rozwoju różnych niepożądanych zjawisk, które mają związek z korzystaniem z nowoczesnych technologii informacyjnych, z drugiej zaś koniecznością nieustannego dopasowywania założeń programu do aktualnych problemów, z jakimi zmagają się mieszkańcy Gdyni (co jest łatwiejsze przy określeniu krótszego horyzontu czasowego w odniesieniu do okresu realizacji programu).

Wyniki ewaluacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy (GPPC) na

lata 2015-2018

Zgodnie z pierwotnym założeniem, Gminny Program Przeciwdziałania Cyberprzemocy na lata 2015-2018 poddano ewaluacji przez zewnętrzny podmiot (Fundacja IDEA Rozwoju). Celem badania było przede wszystkim zidentyfikowanie mocnych i słabych stron programu, jak również wskazanie rekomendacji w zakresie działań, które będą podejmowane w przyszłości w obszarze szeroko rozumianej cyberprzemocy.

Wyniki ewaluacji pokazały, że założenia programu odpowiadały rzeczywistym potrzebom wynikającym z diagnozy problemu. W pracach nad programem brali udział przedstawiciele Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Gdyni, policji, szkół, organizacji pozarządowych, Wydziału Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego oraz prawnicy, a działaniami tymi kierowali przedstawiciele Wydziału Edukacji Urzędu Miasta Gdyni. Tak szerokie gremium zaangażowanych podmiotów dowodzi, że temat od początku został potraktowany bardzo poważnie. Partycypacyjny sposób tworzenia programu umożliwił zawarcie w nim różnych perspektyw/punktów widzenia problemu cyberprzemocy oraz zaplanowanie działań z wykorzystaniem dostępnych Urzędowi Miasta zasobów wiedzy, ludzi i finansów. Jednym z pierwszych działań zrealizowanych w ramach GPPC na lata 2015-2018 był Gdyński Tydzień Walki z Cyberprzemocą, trwający od 13 do 20 października 2015. W ciągu tygodnia w Gdyni zorganizowano kampanię informacyjną w gdyńskich mediach i środkach transportu oraz konferencję dla dyrektorów, wicedyrektorów, psychologów i innych pracowników placówek edukacyjnych a także bezpłatne konsultacje z psychologami i informatykami dla wszystkich zainteresowanych (głównie rodziców i opiekunów), gdzie poradę otrzymały 52 osoby. Uruchomiona została również strona internetowa, na której znajduje się m.in. test uzależnienia od komputerów i Internetu, miniporadniki dla rodziców, nauczycieli/pedagogów czy dyrektorów szkół dotyczące działań, które mogą podejmować, by zapobiegać cyberprzemocy i pomagać jej ofiarom. Dyskusja w trakcie wspomnianej wyżej konferencji pokazała, że w celu zabezpieczenia przed cyberprzemocą i neutralizowania jej konsekwencji wśród dzieci i młodzieży konieczne jest działanie kompleksowe i wielotorowe. Dlatego też postanowiono zlecić realizację 2-letniego zadania publicznego zewnętrznemu podmiotowi. Stowarzyszenie In Gremio, które zostało wyłonione w ramach otwartego konkursu ofert, zostało realizatorem szeregu działań skierowanych do uczniów gdyńskich szkół i ich rodziców (m. in. szkoleń i warsztatów). Odbiorcami warsztatów byli uczniowie klas V szkół

podstawowych, II gimnazjum i II klas szkół ponadgimnazjalnych gdyńskich placówek uczestniczących w projekcie. Z kolei szkoleniami objęci zostali rodzice uczniów oraz kadra pedagogiczna ze szkół, w których realizowane były warsztaty z uczniami. W ramach projektu przeprowadzono 480 warsztatów z uczniami, w tym 173 w szkołach podstawowych, 165 w szkołach gimnazjalnych oraz 142 w szkołach ponadgimnazjalnych. Jednocześnie przeprowadzono 40 szkoleń dla rodziców i 48 szkoleń dla rad pedagogicznych. Co ważne, przed każdymi warsztatami z dziećmi i młodzieżą, za pośrednictwem platformy elektronicznej, prowadzone było badanie poziomu wiedzy i kompetencji przyszłych uczestników warsztatów. Celem tych badań było dostarczenie informacji o sugerowanym rodzaju warsztatu dla danej grupy czy w rozszerzonej formule o aspektach technicznych czy pod kątem odpowiedzialności za swoje czyny. Badanie to dawało również pierwsze sygnały o mogących występować w danej grupie problemach (np. z uzależnieniem od internetu). Szkolenia dla rad pedagogicznych realizowane były po przeprowadzeniu warsztatów dla uczniów danej szkoły. Poprzedzało je również badanie wiedzy na temat zachowań związanych z internetem wśród młodzieży. Dzięki takiemu postępowaniu, każde szkolenie mogło skupić się na konkretnych występujących w danej placówce problemach i było dostosowane do poziomu wiedzy słuchaczy. Szkolenie obejmowało informacje dotyczące zagrożeń w Internecie, sposobów ochrony własnych danych, sposobów wykorzystywania Internetu i portali społecznościowych przez dzieci i młodzież, problemów chorobowych związanych z uzależnieniem od Internetu.

Szkolenia te zostały bardzo wysoko ocenione przez uczestniczących w nich pedagogów, którzy wzięli udział w ewaluacji. Przede wszystkim doceniali oni dużą wiedzę i dobre przygotowanie prowadzących, jasny i prosty przekaz skomplikowanych tematów, a także skumulowanie najistotniejszych informacji podczas jednego spotkania. Szczególnie doceniali te szkolenia nauczyciele i pedagodzy ze starszego pokolenia, którzy na co dzień nie są bardzo aktywnymi użytkownikami technologii cyfrowych, a dzięki szkoleniom dowiedzieli się nie tylko, jak o sprawach związanych z cyberprzemocą rozmawiać z młodzieżą, ale uświadomili sobie również, jak ważna jest ochrona przed cyberprzestępstwami oraz poznali proste sposoby na wdrożenie jej w życie. Również szkolenia dla rodziców w szkołach prowadzone były po warsztatach w klasach. Aby ułatwić uczestniczenie w tych szkoleniach były one zazwyczaj organizowane w tym samym dniu, co zebrania w szkołach. Szkolenie trwało około godziny i jego celem w pierwszej kolejności było zwiększenie świadomości rodziców

na temat zagrożeń wynikających z używania przez dzieci i młodzież Internetu, komputera oraz telefonu komórkowego. Podczas szkoleń rodzice uczyli się umiejętności oceny zagrożenia infoholizmem, odpowiedniej kontroli wykorzystania przez dziecko mediów, a także metod wychowawczych pod kątem kreowania odpowiedzialnych postaw i zachowania bezpieczeństwa podczas korzystania z Internetu.

Wszystkie warsztaty i szkolenia prowadzone były przez tandem 2 trenerów: psycholog-informatyk. Takie podejście do tematu pozwalało na jego dogłębne potraktowanie, tj. na zwrócenie uwagi zarówno na stronę techniczną (bezpiecznego zachowania w sieci, takiego jak nie podawanie haseł, adresu, numeru PESEL, zabezpieczania swoich urządzeń końcowych przed atakami, itp.), jak i na stronę behawioralną (jak na przykład na umiejętne zachowanie się w przypadku ataku, kontrolę ilości czasu spędzanego w Internecie i na portalach społecznościowych oraz na konsekwencje takiego zachowania się).

Istotnym elementem projektu były również przeprowadzone w gdyńskich szkołach audyty dotyczące zasad udostępniania narzędzi elektronicznych, w tym bezprzewodowego dostępu do Internetu. Audyty te polegały na przeglądzie procedur bezpieczeństwa funkcjonujących w szkołach oraz istniejących zabezpieczeń. Pracownicy stowarzyszenia wspólnie z osobami kierującymi jednostkami ustalali słabe punkty i prowadzili badania udostępniania Internetu na terenie placówki przez osoby postronne.

W ramach projektu prowadzona była również anonimowa infolinia telefoniczna i mailowa. Kanał telefoniczny działał przez 5 dni w tygodniu po 8h, natomiast na wiadomości e-mail odpowiedzi były udzielane w przeciągu 24h w dni robocze.

Wśród innych działań realizowanych w ramach GPPC wymienić należy działania realizowane przez Fundację Dbam o mój z@sięg, publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, gdyński Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień, Komendę Miejską Policji w Gdyni oraz Wydział Edukacji Urzędu Miasta Gdynia.

Fundacja Dbam o mój z@sięg zrealizowała m. in. eksperyment społeczny „Poza siecią?”. Eksperyment polegał na dobrowolnym odłączeniu młodzieży na 3 pełne doby od telefonu komórkowego, Internetu, tabletów/komputerów, telewizji, gier on-line i typu playstation. Uczestnik eksperymentu w dniach 14.03 – 20.03.2016 r. miał samodzielnie wybrać trzy pełne doby następujące po sobie, w czasie których rezygnował z korzystania z wyżej wymienionych urządzeń. W czasie trwania eksperymentu i przez dni następujące po jego zakończeniu (aż do 30 marca 2016 r.) uczestnik eksperymentu miał obowiązek prowadzić

dziennik/pamiętnik w oparciu o przygotowane wytyczne. W eksperymencie wzięły udział 102 osoby, mieszkańcy Gdyni, w wieku od 12 do 18 lat. W czasie pozostawania poza siecią, uczestnicy eksperymentu mieli do wykonania dodatkowo 3 zadania. Zadania te zostały opracowane przez zespół badawczy Fundacji Dbam o mój z@sięg po to, by dać uczestnikom eksperymentu szansę na realizację czegoś nowego i niecodziennego oraz urozmaicić ich czas spędzany bez nowoczesnych technologii.

Zadania, jakie uczniowie otrzymywali w ramach eksperymentu:

1. zaprosz przyjaciela na darmową kawę, herbatę bądź inny napój,
2. pogadaj z rodzicami a jeszcze lepiej z dziadkami,
3. z innymi stwórz ciekawy plakat.

Celem tak zakrojonego eksperymentu było stworzenie wskazówek dla osób chcących korzystać z nowoczesnych cyfrowych technologii w sposób zrównoważony. Wyniki eksperymentu zostały opisane w raporcie dr Macieja Dębskiego pt. *Nalagowe korzystanie z telefonów komórkowych. Szczegółowa charakterystyka zjawiska fonoholizmu w Polsce. Raport z badań.*

Innym działaniem Fundacji Dbam o mój z@sięg były warsztaty pt. Mój pierwszy smartfon. Warsztaty odbyły się 14 kwietnia 2018 r. i były skierowane do rodziców poszukujących najlepszego rozwiązania na odpowiedzialne włączenie dziecka w świat Internetu i mediów cyfrowych. Oprócz wykładów skierowanych do rodziców, zorganizowano także serię warsztatów dla dzieci uczestników. Celem warsztatów dla dzieci była nauka odpowiedzialności cyfrowej. Trenerzy starali się przekazać dzieciom wiedzę, w jaki sposób mądrze i kreatywnie korzystać z tabletów i smartfonów.

Aktywnym uczestnikiem GPPC była również Komenda Miejska Policji w Gdyni. KM Policji prowadzi nie tylko prewencyjne warsztaty dla dzieci i młodzieży w gdyńskich szkołach dotyczące tematyki cyberprzemocy, ale była również organizatorem konkursu Krótkie Formy Filmowe, który ma na celu uświadomienie młodzieży zagrożeń związanych z cyberprzestępczością oraz potrzebę poszanowania praw autorskich. Czynnie w działania objęte zakresem programu włączył się również Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień (OPITU) realizując m.in. grupy terapeutyczne dla osób uzależnionych i internetową poradnię Por@dzimy, gdzie można uzyskać pomoc m.in. w problemach uzależnienia od Internetu. OPITU wspólnie z Fundacją Dbam o mój z@sięg w lutym 2018 r. zorganizowało dla gdynian spotkanie pomagające wypracować rodzinne domowe kodeksy odpowiedzialnego korzystania z mediów cyfrowych.

Działania zrealizowane w ramach programu przez Urząd Miasta Gdyni:

1. konferencja „Profilaktyka zachowań problemowych dzieci i młodzieży w szkole” – konferencja ta miała miejsce 25 października 2017 r., skierowana była do dyrektorów, nauczycieli, psychologów i pedagogów szkół i placówek edukacyjnych województwa pomorskiego, a jej celem było omówienie cyberprzemocy w szkołach oraz mediów społecznościowych jako źródła i platformy zagrożeń;
2. konferencja „Mobilność w sieci. Relacje. Bezpieczeństwo. Rozwój” zorganizowana we współpracy z Fundacją Dbam o mój z@sięg, Uniwersytetem Gdańskim i Pomorskim Kuratorem Oświaty, która odbyła się w dniach od 1 do 3 grudnia 2016 r., która poświęcona była tematowi urządzeń mobilnych w kontekście ich bezpiecznego i odpowiedzialnego użytkowania, rozwoju oraz wpływu na kształtowane relacje i więzi międzyludzkie, a skierowana została do studentów, wykładowców, pedagogów, psychologów, psychoterapeutów uzależnień, nauczycieli oraz rodziców, którzy wraz ze swoimi dziećmi na co dzień korzystają z cyfrowych urządzeń mobilnych.

Badanie ewaluacyjne przeprowadzone w ramach programu pozwoliło zidentyfikować jego mocne i słabe strony:

a) mocne strony programu:

- zaangażowanie w przygotowanie i realizację programu szerokiego grona interesariuszy
- trafne zdiagnozowanie potrzeb gdyńskich szkół i podjęcie adekwatnych działań w ramach programu
- objęcie działaniami wszystkich gdyńskich szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych
- objęcie działaniami różnych grup docelowych pracujących i mających kontakt z zagrożonymi dziećmi
- wysoka jakość oferty edukacyjnej w ramach programu
- zaangażowanie tandemu moderatorów psycholog i informatyk w prowadzenie szkoleń i warsztatów
- bardzo korzystna relacja poniesionych kosztów w stosunku do osiągniętych efektów
- oferta edukacyjna (szkolenia i warsztaty) dostosowana do potrzeb poszczególnych grup odbiorców zajęć

b) słabe strony programu:

- skupienie się programu na działaniach kierowanych do społeczności szkolnych

- mała liczba działań skierowanych do młodszych dzieci
- niewykorzystanie wszystkich kanałów dotarcia do rodziców (szczególnie młodszych dzieci)
- brak wprowadzenia jednolitych zasad korzystania ze sprzętów elektronicznych szkołach w wyniku działań projektowych
- zbyt mała liczba działań skupionych poszerzaniu świadomości na temat cyberprzemocy wśród osób dorosłych, nie związanych z systemem szkolnym
- brak identyfikacji poszczególnych działań jako części programu.
- Najważniejsze rekomendacje zidentyfikowane w wyniku ewaluacji programu dla dalszych działań związanych z przeciwdziałaniem cyberprzemocy:
- kontynuacja dobrej praktyki, jaką jest partycypacyjny proces przygotowania Programu przy zaangażowaniu szerokiego grona interesariuszy, i jej wykorzystanie przy opracowywaniu kolejnego programu dla budowania szerokiej koalicji na rzecz realizacji założeń programu już na wczesnym etapie jego opracowywania
- zwiększenie częstotliwości szkoleń dla rad pedagogicznych i rodziców (cykl szkoleń dotyczący bezpieczeństwa w internecie, kształtowania u dzieci prawidłowych nawyków korzystania z urządzeń elektronicznych, netykieta, umiejętności rodzicielskich/wychowawczych w świecie cyfrowym)
- rozszerzenie grupy odbiorców działań edukacyjnych o nowe grupy: dzieci najmłodsze w szkołach podstawowych (uczniowie klas 3 szkoły podstawowej), rodzice przedszkolaków, „zerówkowiczów” oraz uczniów klas 1-3, celem zapobiegania zjawisku cyberprzemocy na jak najwcześniejszym etapie edukacji
- zwiększenie nacisku na poszerzenie wiedzy osób szkolących - czyli zapewnienie transferu wiedzy od trenerów do osób, które mogłyby w szkołach samodzielnie kontynuować działania edukacyjne zapewniając w ten sposób cykliczność szkoleń
- w przypadku identyfikacji w danej szkole istnienia problemu uzależnienia od internetu lub zwiększonego ryzyka uzależnienia na szerszą skalę możliwość prowadzenia na terenie danej szkoły grupy terapeutycznej dla dzieci/młodzieży i ich rodziców
- wyposażenie nauczycieli, pedagogów i rodziców w materiały drukowane, które pozwalałyby na odświeżenie zdobytych na szkoleniach wiadomości
- opracowanie wzoru zasad korzystania ze sprzętu elektronicznego w szkole i przedstawienia go szkołom jako dobrej praktyki, z której mogą skorzystać lub dostosować do swoich potrzeb

- identyfikacja kolejnych grup szczególnie zagrożonych problemem cyberprzemocy, takich jak seniorzy i objęcie ich działaniami edukacyjnymi w ramach kolejnego programu
- częstsza realizacja działań skierowanych do wszystkich mieszkańców Gdyni (np. poprzez kampanie medialne, plakaty, konferencje, otwarte spotkania)
- wprowadzenie spójnej wizualizacji programu poprzez oznakowanie wszystkich działań nazwą programu
- stworzenie zakładki na stronie gdynia.pl poświęconej GPPC, na której można będzie znaleźć sam program, odnośniki do poszczególnych wydarzeń realizowanych w jego ramach oraz dodatkowe materiały.

Wnioski z badania ewaluacyjnego, a przede wszystkim przedstawione w raporcie końcowym rekomendacje, stały się punktem wyjścia do skonstruowania założeń „Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy i Infoholizmowi na lata 2018-2020”, które zostaną przedstawione w dalszej części niniejszego opracowania.

Pojęcie i uwarunkowania zjawiska cyberprzemocy

Cyberprzemoc to przemoc z użyciem technologii informacyjnych i komunikacyjnych wobec osoby lub grupy (Bendixen, Endresen i Olweus, 2003; Breivik i Olweus, 2006; Özen, 2006; Solberg, Olweus i Endresen 2007 Vandebesch i Cleemput, 2008; Williams i Guerra, 2007). Nie należy zawężać zakresu stosowania pojęcia tylko do przestrzeni w internecie, lecz także do przemocy z użyciem telefonów komórkowych, bowiem komunikaty o charakterze przemocowym pojawiają się często drogą SMS czy MMS. Jak podaje Koordynator programu *Dziecko w Sieci* Fundacji Dzieci Niczyje Łukasz Wojtasik (2008), najczęściej rejestrowane formy cyberprzemocy to: nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się pod kogoś wbrew jego woli. Cyberprzemoc, w odróżnieniu od bardziej bezpośrednich form przemocy rówieśniczej cechuje się wysoką anonimowością sprawców. Nowoczesne media sprzyjają szybkiemu rozpowszechnianiu materiałów przeciw innym. Konsekwencje są rozległe, zaś wyrządzona krzywda jest często trudno rozpoznawalna przez dorosłych. Dużym problemem jest także poważna trudność związana z usuwaniem kompromitujących materiałów.

Wybrane formy cyberprzemocy:

- a) bezpośrednie groźby - wysyłanie pogroźek poprzez wiadomości tekstowe (SMS), publikowanie obraźliwych komentarzy i gróźb na profilu ofiary lub innych stronach internetowych, wysyłanie wiadomości z pogroźkami za pośrednictwem komunikatorów
- b) flaming (flame war) wojna na obelgi niewłaściwa aktywność jednego uczestnika dyskusji na forum prowadzi do niewłaściwego zachowania innych
- c) kradzież tożsamości - tworzenie fałszywych profili i stron internetowych, które przypisane są do ofiary, a także możliwość uzyskania przez sprawcę dostępu do czyjegoś profilu lub konta komunikatora i wykorzystywanie ich do wysyłania fałszywych informacji w celu wykreowania negatywnego i nieprawdziwego wizerunku ofiary
- d) izolowanie uniemożliwianie lub utrudnianie kontaktu w grupie społecznościowej w sieci
- e) cyberstalking - nękanie, śledzenie - zazwyczaj dotyczy osób, których relacje były kiedyś bliskie
- f) upokarzanie - tworzenie grafik, memów, fotomontaży, wysyłanie ich i powielanie; zamieszczanie filmów, w których ofiara wykonuje krępujące dla niej czynności (niebezpieczeństwo dotarcia do szerokiego grona odbiorców)
- g) pomówienia – wysyłanie fałszywych informacji do moderatorów i administratorów stron, celem usunięcia czyjegoś konta lub zablokowania strony
- h) upublicznianie tajemnic – ujawnianie prywatnych zdjęć i korespondencji ofiary.

Główne cechy sprawców cyberprzemocy:

- a) niskie kompetencje społeczne (słabe umiejętności nawiązywania kontaktów)
- b) potrzeba zwrócenia na siebie uwagi
- c) wyższa niż przeciętna wrogość - można ją traktować jako czynnik prognostyczny przemocy (Aricak, 2009)
- d) objawy niedostosowania społecznego (Nansel, Overpeck, 2001)
- e) postrzeganie otoczenia społecznego jako zagrażającego (uprzedzają atak ze strony innych osób, atakując pierwsi)
- f) używają cyberprzemocy jako narzędzia poprawiającego samoocenę (wyniki badań nie są w tym zakresie jednoznaczne i wskazują, że sprawcy cyberprzemocy mają nieco

- wyższą niż przeciętna samoocenę, za to chwiejną)
- g) osoba, która chce uzyskać korzyści materialne bazując na niskich kompetencjach ofiary
  - h) aktywny użytkownik internetu działający w celu uzyskania akceptacji i popularności w internecie.

Skutki cyberprzemocy dla ofiary:

- a) przeżywanie bardzo silnych, negatywnych emocji (upokorzenie, rozpacz strach, złość, bezradność, poczucie winy)
- b) izolacja społeczna
- c) dolegliwości psychosomatyczne
- d) działania autodestrukcyjne (samookaleczanie, próby samobójcze)
- e) depresja
- f) napięcie psychofizyczne.

Pojęcie i uwarunkowania zjawiska infoholizmu

Infoholizm (stosowany zamiennie z netoholizmem, siecioholizmem, uzależnieniem od komputera, patologicznym używaniem internetu) to niekontrolowane przebywanie człowieka w cyberprzestrzeni. Osobą, która jako pierwsza zajęła się zgłębieniem problemu infoholizmu był Ivan Goldberg, amerykański psychiatra. Bohdan Woronowicz wymienia następujące symptomy charakteryzujące osobę nadużywającą internetu (Woronowicz, 2009):

- zwiększenie liczby godzin spędzanych przed komputerem w celu uzyskania satysfakcji
- pojawienie się uczucia niepokoju, natrętnych myśli, urojeń związanych z internetem
- poczucie przymusu skorzystania z internetu
- korzystanie z internetu mimo świadomości następujących problemów ze zdrowiem fizycznym oraz psychicznym
- przekładanie czasu poświęconego przed komputerem ponad pracę, rodzinę, przyjaciół, aktywność społeczną
- zaniedbywanie codziennych obowiązków
- nieudolne podejmowania starań w zmniejszeniu liczby godzin spędzonych w internecie.

Etapy uzależnienia od cyberprzestrzeni według B. T. Woronowicza (2009):

Etap I: oczarowanie możliwościami, które otwiera przed nami nowe medium oraz zasobami jakimi dysponuje a także wrażenie braku granic i kontroli

Etap II: uświadomienie sobie, że sieć wpływa na nas rozluźniająco, łagodzi stres

Etap III: używanie internetu jako środka normującego emocje

Etap IV: rezygnacja z kontaktów i relacji codziennych na rzecz wirtualnych przyjaźni

Etap V: odczuwanie negatywnych emocji, napięcia, stresu w momencie braku połączenia z siecią .

Grupy szczególnie narażone na uzależnienie od internetu (Szmajdziński, 2005):

- dzieci
- młode osoby
- osoby z problemami natury psychicznej
- introwertycy, osoby samotne, wycofane, nieśmiałe, niedowartościowane
- osoby znudzone, nie potrafiące znaleźć sobie interesującego zajęcia
- introwertycy
- osoby charakteryzujące się znacznie wyższą niż przeciętna inteligencją
- jednostki spragnione osiągnięcia wyższości nad innymi, przewagi, dążące do jak najlepszej autoprezentacji
- osoby żądne przygód, pragnące nawiązać nowe znajomości.

Skutki infoholizmu:

- brak potrzeby bliskości z domownikami
- lekceważenie obowiązków domowych, wychowawczych
- zmniejszenie aktywności zawodowej
- wycofanie z życia społecznego
- problemy psychiczne, emocjonalne
- oziębłość, obojętność
- egocentryzm
- bezsenność, przemęczenie, wyczerpanie organizmu.

Diagnoza zjawiska cyberprzemocy i infoholizmu na terenie Gdyni

- powszechność korzystania z internetu i telefonu komórkowego przez gdyńską młodzież na podstawie badań ESPAD oraz badań realizowanych w projekcie DBAM O MÓJ Z@SIĘG: z przeprowadzonych wśród gdyńskich uczniów badań wynika, że zdecydowana większość osób codziennie korzysta z internetu (ok. 85%) oraz z telefonu komórkowego (88,6%), bez względu na to, czy jest to dzień roboczy (od poniedziałku do piątku), czy dni wolne od nauki (sobota i niedziela). 62% uczniów przyznaje, że codziennie korzysta z portali społecznościowych, a 11% codziennie gra w gry on-line. Okazuje się, że 47,3% uczniów zgadza się ze stwierdzeniem, że zbyt dużo czasu poświęca obecności w mediach społecznościowych, zaś co czwarta badana osoba (24,9%) deklaruje, że wpada w zły nastrój, kiedy z różnych względów nie może być obecna na tego rodzaju portalach. Nadaktywność na portalach społecznościowych jest zauważana również przez rodziców uczniów: 37,4% respondentów przyznało, że opiekunowie często zwracają im uwagę na nadmierne korzystanie z mediów społecznościowych. Reasumując, korzystanie z telefonu komórkowego przez gdyńską młodzież jest równie powszechne, jak korzystanie z internetu. Uczniowie zaczynają korzystać z telefonów komórkowych już w wieku niespełna 9 lat. Oznacza to, że najmłodsze osoby biorące udział w badaniu, korzystają z urządzeń mobilnych od co najmniej 3-4 lat. Badania prowadzone w ramach projektu DBAM O MÓJ Z@SIĘG w sposób jednoznaczny wskazują na kompulsywne korzystanie z urządzenia mobilnego, jakim jest telefon komórkowy. Kompulsywność ta przejawia się w następujących zachowaniach:
  - a) 29,5% gdyńskiej młodzieży przynajmniej raz robi sobie zdjęcie (selfie), w tym 7,2% kilkadziesiąt razy dziennie
  - b) 34,8% osób przynajmniej raz dziennie robi swoim telefonem zdjęcia innym osobom, bądź sytuacjom, a 20% młodzieży często je udostępnia za pośrednictwem portali społecznościowych i różnych aplikacji
  - c) Najczęściej używanymi aplikacjami są: społecznościowe (64,5%), służące do komunikacji z innymi (57,8%), fotograficzne (51,1%) oraz te, które służą do rozrywki (45,8%)
  - d) 21,3% młodzieży przyznaje, iż codziennie wysyła po kilkadziesiąt SMS-ów, 18,8% słucha kilkadziesiąt razy dziennie muzyki, a 8,2% wykonuje kilkadziesiąt połączeń telefonicznych dziennie
  - e) 55% młodzieży dopuszcza możliwość korzystania z telefonu komórkowego podczas trwania zajęć lekcyjnych (jedynie 16,1% nie robi tego), 21% młodzieży uważa,

że można używać telefonów komórkowych podczas nabożeństw religijnych (59% nigdy tego nie zrobiło).

Miejscami/sytuacjami, gdzie w opinii gdyńskiej młodzieży można w sposób dyskretny bądź bez większych przeszkód korzystać z telefonu komórkowego są ponadto: cmentarz (33%), kino i teatr (34%), spotkania z przyjaciółmi (85%), wspólny posiłek z najbliższą rodziną (56%), pomieszczenia, w których inni pracują (60%). Codzienne, wielokrotne korzystanie z internetu oraz z telefonu komórkowego powoduje, że u wielu młodych osób uwidaczniają się określone symptomy uzależnienia od internetu - siecioholizm i telefonu komórkowego - fonoholizm:

- a) nierozstawianie się z telefonem: 54,4% badanych osób określa siebie mianem osoby, która zawsze dostępna jest „pod telefonem”; 50,9% młodzieży nie wyobraża sobie codziennego funkcjonowania bez używania telefonu komórkowego; 41,9% stara się mieć telefon zawsze przy sobie również wtedy, kiedy kładzie się spać, 35,8% młodych osób, jeśli zapomni wziąć telefon ze sobą, robi wszystko, aby jak najszybciej mieć go ponownie przy sobie, 17% osób przyznaje, że jest kojarzona przez innych jako osoba, która nie rozstaje się z telefonem komórkowym
- b) stan ciągłej gotowości do kontaktu: 35,2% osób czuje wewnętrzną potrzebę, aby odpisać na SMS/email najszybciej jak to możliwe, 34,2% osób często zerka na telefon komórkowy, aby sprawdzić, czy ktoś nie napisał/nie zadzwonił, 25,7% młodych osób, kiedy jest poza zasięgiem telefonii komórkowej, robi wszystko, aby ten zasięg zdobyć, 18,7% młodych osób przyznała, że nosi przy sobie ładowarkę/baterię w razie gdyby telefon się rozładował, 28,6% osób biorących udział w badaniu stwierdziła, że czasem nie potrafi skoncentrować się na jednej czynności, gdyż jest rozproszona z powodu korzystania z telefonu
- c) przeżywanie określonych stanów emocjonalnych: 50,4% osób przyznaje, że z telefonem czuje się bardziej bezpiecznie, 41,7% odczuwa niepokój, kiedy nie ma przy sobie telefonu, bądź jest on rozładowany, 25,7% czuje się zła i denerwowana, kiedy jakichś powodów nie może korzystać z telefonu, 31,1% osób twierdzi, że używając telefonu komórkowego, ma większy wpływ na dziejące się wokół wydarzenia, 27,9% osób czuje się niezadowolona, gdy nie może korzystać z telefonu tak długo, jak ma ochotę, 29,9% osób wskazuje, że czuje się pozbawiona czegoś ważnego, kiedy nie może być w kontakcie telefonicznym ze znajomymi
- d) zmęczenie fizyczne: 9,7% młodzieży zdarza się zapomnieć o zjedzeniu posiłku

z powodu nadmiernego korzystania z telefonu, 18,5% młodzieży wskazuje, że zdarza im się niedosypiać, by korzystać z telefonu, np. sms-ować, grać w gry, korzystać z internetu, 10% uczniów przyznaje, że odkąd używa telefonu, boli ich głowa, 12,7% młodzieży skarży się na problemy ze wzrokiem z powodu nadmiernego korzystania z telefonu komórkowego, 4,8% respondentów przyznaje, że ma zawroty głowy lub mdłości, gdy korzysta z telefonu

- e) zaniedbywanie obowiązków: 10,9% badanych osób przyznaje, że czasem spóźnia się na lekcję, bo na przerwie używał telefonu komórkowego, 20,1% deklaruje, że zaniedbała swoje obowiązki domowe lub szkolne, bo telefon pochłaniał zbyt wiele uwagi
- f) chęć odpoczynku, chęć bycia offline: 56,4% młodzieży przyznaje, że czasami potrzebuje ciszy i spokoju, 33% chciałoby wyłączyć telefon i nie być dostępnym dla nikogo, 25,2% osób czuje się przeciążona informacjami medialnymi, 21,2% osób deklaruje, że czasami ma dosyć bycia non stop w kontakcie z innymi ludźmi, 26,8% osób wskazuje, że trudno im skończyć korzystać z telefonu, nawet gdy wyznaczą sobie wcześniej limit czasowy.

Okazuje się, że kobiety częściej od mężczyzn przejawiają symptomy uzależnienia i osiągają istotnie różne ogólne wyniki stopnia uzależnienia od używania telefonów komórkowych niż mężczyźni. Najwyższe wyniki uzależnienia dotyczą przede wszystkim uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w następnej kolejności uczniów gimnazjów. Relatywnie najmniej osób kompulsywnie korzystających z telefonu komórkowego, a przy tym zaniedbujących obowiązki, chcących być offline, przeżywających negatywne emocje w przypadku odłączenia od sieci, wywodzi się ze szkół podstawowych. Jedynie 7% badanych uczniów wskazuje na zupełny brak symptomów uzależnienia od urządzeń mobilnych.

Poziom głębokości uzależnienia od telefonu komórkowego pozytywnie koreluje z takimi aspektami, jak samotność czy tendencje do autoizolacji. Oznacza to, że młodzież przejawiająca symptomy uzależnienia od urządzeń mobilnych i od sieci, częściej czuje się pozostawiona sama sobie, porzucona oraz bardziej skłonna jest do zamykania się we własnym (często wirtualnym) świecie. Gdyńska młodzież częściej przejawiająca symptomy uzależnienia od urządzeń mobilnych, lepiej ocenia swoje aktualne życie oraz to, co w nim wystąpi za 5 lat. Jednakowoż, samo sformułowanie „uzależnienie od telefonu komórkowego” pozostaje wciąż stwierdzeniem dość enigmatycznym, warto dodać, że ponad 60% młodzieży uważa, że można się uzależnić od telefonu komórkowego. W ich mniemaniu ponad 70% kolegów i koleżanek ze szkoły i z klasy oraz 20% najbliższych członków rodziny, to osoby

uzależnione od telefonu komórkowego.

Ważnym wnioskiem płynącym z badań przeprowadzonych wśród gdyńskiej młodzieży jest ten, który odnosi się do postrzegania szkodliwości korzystania z urządzeń mobilnych. Z przeprowadzonych badań wynika, że młodzież za bardzo szkodliwe dla zdrowia psychicznego somatycznego uważa spożywanie różnorodnych substancji psychoaktywnych (papierosy, napoje alkoholowe, narkotyki oraz inne substancje chemiczne) oraz uzależnienie od hazardu. W kwestii uzależnień behawioralnych (od robienia zakupów, jedzenia, sportu, internetu, korzystania z telefonu komórkowego) dostrzec można niski poziom świadomości o tego rodzaju uzależnieniach. W kontekście szkodliwości płynącej z niewłaściwego wykorzystania telefonów komórkowych warto przytoczyć wyniki odnoszące się do uczestnictwa w ruchu drogowym. 25,7% badanej młodzieży przyznaje, że odbiera połączenia telefoniczne nawet w sytuacjach, w których może stwarzać zagrożenie, np. na przejściu dla pieszych, podczas kierowania pojazdem. Dodatkowo 18% młodzieży deklaruje, że podczas kierowania pojazdem można w sposób dyskretny korzystać z telefonu komórkowego bez zestawu głośnomówiącego. Kolejne 5,6% młodzieży wyraża przekonanie, że kierując pojazdem, można korzystać z telefonu bez zestawu głośnomówiącego bez żadnych przeszkód.

Używanie telefonu komórkowego przez ucznia można rozpatrywać również w powiązaniu z nauczaniem oraz ze środowiskiem szkolnym. Wyniki badań pokazują, że dla 66,3% młodzieży szkolnej telefon komórkowy jest ważnym narzędziem służącym do nauki. Prawie jedna trzecia badanych uczniów (32,9%) przyznała, że z powodu niewłaściwego korzystania z telefonu komórkowego na terenie szkoły, miała różnego rodzaju problemy. Najczęściej takie sytuacje miały miejsce tylko raz (20,3%). Poszukując dalszych związków pomiędzy korzystaniem z telefonu komórkowego a życiem szkoły, warto wskazać dodatkowo na dwa ważne wyniki:

- a) w opinii 44,6% uczniów w sposób dyskretny można korzystać z telefonu komórkowego w celach prywatnych, podczas trwania zajęć lekcyjnych. Prawie co dziesiąty badany uczeń (9,6%) uważa, że podczas trwania zajęć lekcyjnych bez większych przeszkód można korzystać z telefonu komórkowego do celów prywatnych. Takie stanowisko w odniesieniu do przerw międzylekcyjnych deklaruje aż 67,4% gdyńskiej młodzieży
- b) 31,4% osób przyznało, że w ciągu ostatniego roku szkolnego zdarzało im się bardzo często korzystać z telefonów komórkowych podczas trwania lekcji.

- skala i charakter zjawiska cyberprzemocy w Gdyni w opinii uczniów oraz nauczycieli - na podstawie badań ESPAD, badań prowadzonych wśród uczniów i nauczycieli w ramach projektu DBAM O MÓJ Z@SIĘG oraz badań prowadzonych przez stowarzyszenie In gremio: cyberprzemoc oznacza stosowanie przemocy poprzez wykorzystanie internetu i narzędzi typu elektronicznego, takich jak: SMS, e-mail, witryny internetowe, fora dyskusyjne w internecie, portale społecznościowe i inne, a osobę dopuszczającą się takich czynów określa się stalkerem. Prawie 60% badanych osób spotkało się ze słowem cyberprzemoc i wie, co ono oznacza. Pozostała część młodzieży miała trudności z jednoznacznym zdefiniowaniem tego słowa (częściej mężczyźni niż kobiety). Analizując problem cyberprzemocy, można powiedzieć, że korzystanie z internetu oraz z urządzeń mobilnych dla wielu uczniów staje się przyczynkiem do podejmowania zachowań cyberprzemocowych. Natężenie uwikłania w cyberprzemoc (bycie sprawcą i ofiarą) w dużej mierze zależy od rodzaju przemocy z wykorzystaniem internetu. Najczęstszą formą cyberprzemocy doświadczaną przez uczniów, a także tą, którą sami używają wobec innych, jest tzw. „hejtowanie”, czyli otrzymywanie/umieszczanie obraźliwych wiadomości, wpisów na czatach, forach oraz portalach społecznościowych: 49% uczniów doświadczyła tego rodzaju przemocy, zaś 45,5% młodzieży przyznała się do samego „hejtowania”. 68,4% uczniów przyznało, że ktoś robił zdjęcia bądź filmy z udziałem ucznia choć nie miał na to zezwolenia. 23,7% młodzieży przyznało, że robiło zdjęcia bądź filmy i zamieszczało je w internecie, w celu ośmieszenia innej osoby. 30% młodzieży zadeklarowało, że ktoś podszywał się pod nich i dokonywał negatywnych wpisów, wysyłał smsy, korzystał bez ich zgody ze skrzynki email oraz kont na portalach społecznościowych. Co dziesiąty badany uczeń doświadczył ostrej formy cyberprzemocy, jaką jest bycie prowokowanym i atakowanym przez innych, z jednoczesnym dokumentowaniem i upublicznieniem całego zdarzenia. Z analizy wypowiedzi osób przyznających się do bycia sprawcą aktów cyberprzemocy wynika, że 49,7% młodzieży przyznaje się do robienia innym uczniom zdjęć bez ich pozwolenia, a 45,5% dokonuje obraźliwych wpisów w internecie i na forach internetowych. Co piąty badany uczeń zadeklarował, że podszywał się pod kogoś w internecie, a co dziesiąta badana osoba przyznała się do prowokowania lub atakowania innych uczniów z jednoczesnym dokumentowaniem zdarzenia za pomocą filmu lub zdjęć (11,3%), a także publikowania czyichś zdjęć bądź filmów bez pozwolenia tej osoby i w celu jej ośmieszenia

(16%). Badania przeprowadzone wśród gdyńskiej kadry nauczycieli pokazują, że zjawisko cyberprzemocy jest istotnym problemem polskich szkół (82,3%), szkół w Gdyni (66,6%) oraz szkoły, w której uczy odpowiadający na pytania nauczyciel (41,8%). Ponad połowa nauczycieli biorących udział w badaniu przyznała, że w ciągu ostatnich 5 lat problem cyberprzemocy zwiększył swoją intensywność. Przeciwnego zdania było jedynie 4,4% nauczycieli. Kiedy zapytano nauczycieli o to, czy oni sami spotkali się z przypadkami cyberprzemocy wśród uczniów okazało się, że wielokrotność występowania takich sytuacji podkreśla 7,9% nauczycieli w perspektywie całego życia oraz 8,5% w ciągu ostatniego roku. Sporadyczne spotykanie zjawiska, w obu perspektywach czasowych (w życiu i w ciągu ostatniego roku), deklaruje nieco ponad połowa badanych nauczycieli. Z przeprowadzonych badań wynika, że około 1/3 gdyńskich nauczycieli przyznała, że nigdy nie spotkała się z aktami cyberprzemocy wśród uczniów, zarówno w życiu, jak i w ciągu ostatniego roku szkolnego. Badania przeprowadzone wśród 1325 gdyńskich nauczycieli wykazały, że postrzeganie skali zjawiska cyberprzemocy przez kadrę pedagogiczną jest zupełnie inne niż samych uczniów, gdyż nauczyciele o wiele częściej niż sami uczniowie wskazują na akty cyberprzemocy. Nauczycieli, którzy w ciągu ostatniego roku szkolnego spotkali się z przypadkami cyberprzemocy zapytano o to, czy poinformowali oni kogoś innego o zaistniałym wydarzeniu. Jak się okazuje, niespełna połowa badanych nauczycieli (43,6%) poinformowała zarówno dyrektora szkoły, jak i wychowawcę oraz psychologa/pedagoga, zaś 11,9% kadry nie poinformowała o występującej cyberprzemocy nikogo. Badania prowadzone w związku ze zjawiskiem cyberprzemocy w Gdyni dowodzą, że prawie $\frac{3}{4}$ nauczycieli wskazuje na funkcjonowanie jasnych zasad postępowania w sytuacji wystąpienia cyberprzemocy wśród uczniów (74,5%), zaś 87,6% nauczycieli deklaruje, że wiedziałoby, co robić w sytuacjach występowania wśród uczniów problemu cyberprzemocy. Jednolitość odpowiedzi uczniów i nauczycieli dotyczy tego, kto może stać się ofiarą cyberprzemocy. Obie grupy zgadzają się, że cyberprzemoc może dotknąć każdego ucznia (ok. 50% odpowiedzi) bądź osób z niską samooceną, tzw. „lizusów” oraz uczniów ukazujących swoją bezradność lub nieśmiałość. Zupełnie odmienne postrzeganie tego zjawiska mają osoby/instytucje, do których uczeń/nauczyciel zwróciłby się o pomoc w sytuacji cyberprzemocy. Uczniowie deklarują, że osobami godnymi zaufania są przede wszystkim rodzice (70%) oraz koleżdy i koleżanki (56%), w dalszej kolejności wychowawcy (35%), policja (33%) oraz pedagog czy psycholog szkolny (30%). Nauczyciele darzą zaufaniem:

pedagoga szkolnego (68%), dyrektora szkoły, a w dalszej kolejności rodziców ucznia (60%).

Założenia Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy i Infoholizmowi na lata 2018-2020

Dla skutecznego rozwiązywania problemów cyberprzemocy i infoholizmu, Gmina Miasta Gdyni zapewni zaplecze instytucjonalne, zajmujące się prewencją i interwencją w przypadku zaistnienia problemu.

Zasoby gminy w przeciwdziałaniu cyberprzemocy:

- szkoły - szkoła ma obowiązek natychmiast reagować na wszelkie przejawy cyberprzemocy oraz wspierać działania mające na celu przeciwdziałanie infoholizmowi. Procedury/działania, jakie zastosuje, muszą być spójne, sprawiedliwe i adekwatne do przewinienia/problemu. Szkoła zapewnia pomoc psychologiczną, wsparcie dyrekcji, wychowawcy oraz pozostałej kadry pedagogicznej;
- Zespół Placówek Specjalistycznych – misją ZPS jest pomoc dzieciom i rodzinom w realizacji podstawowych funkcji rodziny, poprzez działania o charakterze opiekuńczo-wychowawczym, diagnostycznym, terapeutycznym, edukacyjnym, a także przeciwdziałanie przemocy. W zakresie pomocy związanej z wszelkimi przejawami cyberprzemocy, można kontaktować się bezpośrednio z funkcjonującym w strukturze ZPS Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej, który całodobowo świadczy pomoc psychologiczną. Wspiera osoby dorosłe oraz dzieci, będące w trudnej sytuacji, na skutek nagłych, często traumatycznych zdarzeń, powodujących ryzyko załamania psychicznego, zawodowego oraz społecznego. Ośrodek pełni również funkcję informacyjną w kwestiach możliwości skorzystania z oferty pomocy współpracujących z nim instytucji. Kontakt z Ośrodkiem możliwy jest przez siedem dni w tygodniu, przez całą dobę pod numerem telefonu 58 622 22 22;
- Wydział Edukacji – osoby zatrudnione w strukturze Urzędu Miasta Gdyni, przeszkolone z zakresu przeciwdziałania agresji i przemocy oraz uzależnień od Internetu;
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) - zadaniem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej jest pomoc mieszkańcom, którzy nie są w stanie samodzielnie pokonać trudnych sytuacji życiowych. Ośrodek organizuje i koordynuje całość działań na rzecz osób potrzebujących

wsparcia w Gdyni;

- Policja – rolą Policji jest przyjmowanie zawiadomień o przestępstwach i wykroczeniach, prowadzenie postępowań przygotowawczych i wszczynanie procedur prawnych;

- Straż Miejska – zadaniem Straży Miejskiej jest przeciwdziałanie patologiom społecznym poprzez zbieranie i przekazywanie informacji uprawnionym podmiotom, udzielanie pomocy i asystowanie podczas interwencji. Dodatkowo Straż Miejska zajmuje się monitoringiem środowisk uwikłanych w przemoc oraz prowadzeniem programów profilaktyczno-edukacyjnych, poprzez udzielanie wsparcia logistycznego;

- Ośrodek Psychologiczno-Pedagogiczny RAZEM oraz Fundacja Dbam o Mój Zasięg- prowadzone są przez stowarzyszenie In gremio i współpracują z Gminą Miasta Gdyni.

W/w ośrodek jest niepubliczną poradnią psychologiczno-pedagogiczną o uprawnieniach poradni publicznej. Zajmuje się on rozwiązywaniem wielu problemów życiowych, wychowawczych zawodowych. Prowadzi działalność diagnostyczną, terapeutyczną, szkoleniową, profilaktyczną oraz informacyjną. Oferta RAZEM skierowana jest do odbiorców indywidualnych (uczniowie, rodzice, nauczyciele, pedagodzy, psycholodzy) oraz instytucji oświatowych;

- Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień. - Misją OPiTU jest inicjowanie i realizowanie profesjonalnych oddziaływań służących profilaktyce oraz terapii szeroko rozumianych uzależnień. Oprócz działań dotyczących uzależnień, odpowiedzialny jest za przeciwdziałanie przemocy w każdej postaci, udzielanie bezpłatnych konsultacji i porad, w tym porad prawnych;

- poradnie psychologiczno-pedagogiczne - w Gdyni działają trzy poradnie: Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 1, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 2 oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 3. Placówki starają się, by jak najlepiej służyć wsparciem, wiedzą i umiejętnościami osobom potrzebującym pomocy psychologiczno-pedagogicznej: dzieciom, młodzieży, rodzicom i nauczycielom. Poradnie są także placówkami, które wspierają działania rodziców, opiekunów (nauczycieli, wychowawców) i stwarzają warunki do wszechstronnego rozwoju intelektualnego i osobowościowego dzieci i młodzieży;

- organizacje pozarządowe – nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej), a ich działalność nie jest nastawiona na osiągnięcie zysku (tzw. „trzeci sektor”). W Gdyni działa Gdyńskie Centrum Organizacji Pozarządowych, współfinansowane ze środków miejskich. Jednostka odpowiedzialna jest

za współpracę z sektorem pozarządowym. Centrum powstało jako jednostka miejska w 1996 roku i udziela m.in. niezbędnych informacji na temat działalności wszystkich stowarzyszeń i fundacji znajdujących się w mieście.

Cel główny programu:

Przeciwdziałanie zjawisku cyberprzemocy oraz wszelkim zagrożeniom płynącym z szeroko rozumianych uzależnień od internetu.

Cele szczegółowe:

Cel 1: Wzrost świadomości zagrożeń płynących z cyberprzemocy i infoholizmu.

Kierunki działań:

1. Diagnoza i monitoring występowania zjawiska cyberprzemocy i infoholizmu, opracowanie i wdrożenie narzędzi/metod badawczych, służących pogłębieniu wiedzy o specyfice zjawisk występujących na terenie Gdyni.
2. Analiza istniejących oraz stworzenie nowych kompendiów wiedzy dla uczniów, rodziców, nauczycieli, dyrektorów placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych (dziennych i całodobowych) oraz mieszkańców w zakresie zjawiska cyberprzemocy i infoholizmu.
3. Upowszechnienie wiedzy z zakresu cyberprzemocy i infoholizmu w ramach kampanii społecznych, konferencji, lokalnych debat i konkursów.
4. Cykliczne i planowe podnoszenie poziomu wiedzy z zakresu zjawiska cyberprzemocy i infoholizmu wśród specjalistów (psychologów, psychoterapeutów, pedagogów), nauczycieli, uczniów, rodziców oraz dorosłych mieszkańców Gdyni

Zakładane rezultaty:

1. Realizacja badań w zakresie cyberprzemocy i infoholizmowi, opracowywanie i upowszechnianie wyników.
2. Opracowywanie i aktualizacja materiałów informacyjnych i edukacyjnych na temat zjawiska cyberprzemocy i infoholizmu.
3. Realizacja kampanii społecznych, konferencji, lokalnych debat i konkursów w zakresie cyberprzemocy i infoholizmu.

4. Przeprowadzenie cyklu szkoleń z zakresu cyberprzemocy i infoholizmu wśród nauczycieli, uczniów, rodziców, dorosłych mieszkańców Gdyni.

Cel 2: Harmonizowanie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz dzieci, młodzieży, ich rodzin oraz mieszkańców Gdyni w zakresie przeciwdziałania cyberprzemocy i infoholizmowi.

Kierunki działania:

1. Budowanie gdyńskiej koalicji na rzecz rozwiązywania problemów związanych ze zjawiskiem cyberprzemocy i infoholizmu.
2. Stworzenie i upowszechnienie bazy zasobów oraz potrzeb instytucjonalnego wsparcia osób uwikłanych w cyberprzemoc/infoholizm.

Zakładane rezultaty:

1. Funkcjonowanie gdyńskiej koalicji na rzecz przeciwdziałania cyberprzemocy/infoholizmowi.
2. Opracowanie spójnego dokumentu, będącego aktualną bazą zasobów i potrzeb instytucjonalnego wsparcia dla osób uwikłanych w cyberprzemoc/infoholizm.
3. Opracowanie i wdrożenie podręcznika, poświęconego psychologicznemu wspieraniu osób uwikłanych w cyberprzemoc/infoholizm.

Realizatorzy zadań:

Działania w ramach programu realizowane będą przez Urząd Miasta Gdyni, jednostki organizacyjne samorządu lokalnego: placówki oświatowe, świetlice socjoterapeutyczne, placówki opiekuńczo-wychowawcze dzienne i całodobowe, Zespół Placówek Specjalistycznych, Policję, organizacje pozarządowe, partnerów indywidualnych i biznesowych.

Finansowanie programu:

Program finansowany będzie ze środków własnych, pochodzących z budżetu Miasta Gdyni oraz źródeł zewnętrznych.

Koordinacja, monitoring i ewaluacja programu:

Koordinatorem programu jest Wydział Edukacji Urzędu Miasta. Monitoring działań będzie polegał na zbieraniu i analizowaniu informacji i danych dotyczących realizowanych zadań. Monitorowanie programu zapewni bieżącą ocenę stopnia osiągnięcia rezultatów, identyfikację problemów i ryzyk oraz weryfikację założonych celów. Pod koniec realizacji programu zostanie on poddany ewaluacji przeprowadzonej przez niezależny podmiot zewnętrzny. Badanie dostarczy danych do opracowania programu na kolejny okres, określi jego oddziaływanie i rezultaty.

Propozycje działań realizowanych w ramach programu:

- rozszerzenie grupy odbiorców działań związanych z przeciwdziałaniem cyberprzemocy i infoholizmowi (dzieci w wieku przedszkolnym, seniorzy)
- wdrożenie w szkołach konkretnych rozwiązań zmierzających do uregulowania kwestii korzystania z telefonu komórkowego przez uczniów i nauczycieli
- opracowanie modułu szkoleniowego dla uczniów i ich rodziców w zakresie cyberprzemocy i infoholizmu
- próba realizacji programu pilotażowego szkoły wolnej od cyberprzemocy
- spotkania, warsztaty i konferencje dla mieszkańców Gdyni na temat cyberprzemocy i infoholizmu
- zawiązanie gdyńskiej koalicji na rzecz rozwiązywania problemu cyberprzemocy i infoholizmu
- stworzenie spójnej wizualizacji programu oraz nacisk na większe promowanie działań podejmowanych w ramach programu.

Grupy beneficjentów programu:

- dzieci (w wieku przedszkolnym i szkolnym)
- rodzice uczniów/dzieci w wieku przedszkolnym
- piecza rodzicielska
- seniorzy oraz osoby o niskich kompetencjach cyfrowych
- pracownicy sektora publicznego – urzędnicy, policjanci, strażnicy miejscy, pracownicy socjalni, nauczyciele.

Elementy, które będą uwypuklane w ramach kampanii społecznych:

- odpowiedzialne korzystania z mediów cyfrowych
- używanie mediów cyfrowych w przestrzeni publicznej (szkoła, droga)
- zagrożenia wynikające z uzależnienia od internetu
- skutki cyberprzemocy

Podsumowanie

Nowe technologie rewolucjonizują rzeczywistość. Szybkie przetwarzanie danych pozwala na dokonywanie skomplikowanych diagnoz i analiz oraz podejmowanie decyzji, które kształtują otaczający nas świat. Szczególnie widoczne jest to w medycynie, energetyce, transporcie, czy działaniach dla bezpieczeństwa.

Ważnym udogodnieniem w obszarze nowych technologii jest powszechny dostęp do internetu. Z jednej strony rozwój nowych technologii informacyjnych przyczynił się do podniesienia ilości i jakości funkcji urządzeń przenośnych, usprawnił komunikację, z drugiej zwiększył podatność na zagrożenia wynikające z ich stosowania.

Miasto Gdynia, wychodząc naprzeciw problemowi cyberprzemocy i chcąc ograniczyć występowanie oraz skalę problemu, postanowiło kontynuować działania mające na celu powstrzymanie sprawców cyberprzemocy, a jej ofiarom umożliwić uzyskanie niezbędnej pomocy. Gmina będzie również wspierać i wdrażać działania mające na celu przeciwdziałanie infohologizmowi.

Priorytetem w walce z cyberprzemocą i infohologizmem jest budowanie świadomości wszystkich użytkowników nowych technologii (m.in. telefonów komórkowych i mediów społecznościowych) o potencjalnych konsekwencjach cyberprzemocy i infohologizmu. Ponieważ cyberprzemoc i infohologizm nie są zjawiskami zamkniętymi i jednoznacznie zdefiniowanymi, ale podlegającymi stałej dynamice i zmianom, konieczne jest wpisanie na stałe programu profilaktyki i przeciwdziałania cyberprzemocy i infohologizmowi w kalendarz pracy placówek oświatowych i wychowawczych oraz instytucji współpracujących przy jego realizacji. Umożliwi to bieżący monitoring problemu, aktualizację potrzebnych inicjatyw i dostęp do realnych danych o skali i nasileniu problemu. Ewaluacja podjętych dotąd inicjatyw pokazuje, że istnieje wielkie zainteresowanie wszystkich odbiorców, do których dotychczasowy program był skierowany.

UZASADNIENIE

Powszechny dostęp do internetu oraz wzrost popularności serwisów społecznościowych wpłynęły na pojawienie się problemu jakim jest zjawisko przemocy z użyciem środków i mediów elektronicznych, czyli cyberprzemoc i infoholizm. Są to ważne problemy społeczne i przeciwdziałanie im jest obecnie priorytetem większości programów edukacyjnych, poświęconych bezpieczeństwu dzieci w sieci. Miasto Gdynia, wychodząc naprzeciw powyższym problemom i chcąc ograniczyć ich skalę, wdrożyło już szereg działań mających na celu powstrzymanie sprawców cyberprzemocy oraz umożliwiło uzyskanie niezbędnej pomocy ofiarom.

Przyjęcie do realizacji „Gminnego Programu Przeciwdziałania Cyberprzemocy i Infoholizmowi na lata 2018-2020” stanowi niezbędną kontynuację „Gminnego Programu przeciwdziałania Cyberprzemocy na lata 2015-2018”, dzięki któremu trafnie zdiagnozowano potrzeby oraz objęto działaniami wspierającymi wszystkie gdyńskie szkoły. Dzięki zdobytej wiedzy oraz wprowadzeniem nowych działań jest możliwe zwiększenie częstotliwości warsztatów i szkoleń, a co za tym idzie dotarcie do szerszej grupy odbiorców, w tym również gdyńskich seniorów.

Celem Programu jest również wzrost świadomości zagrożeń cyberprzestrzeni, popularyzowanie wiedzy o zjawisku cyberprzemocy i infoholizmowi oraz formach reagowania i możliwościach niesienia bądź/i otrzymania pomocy.

Wszelkim działaniom w ramach Programu równolegle towarzyszyć będzie szeroka kampania informacyjna, której celem będzie wzrost poziomu wiedzy każdej potencjalnej osoby uzależnionej oraz ofiar cyberprzemocy i infoholizmu o formach i miejscach, w których mogą uzyskać niezbędną pomoc.

Za koordynację działań w/w zakresie odpowiedzialny będzie Wydział Edukacji Urzędu Miasta Gdyni.

OE.441.53.2018